

พุทธวิธีการรับมือการวิวาท BUDDHIST APPROACHES TO CONFLICT RESOLUTION

ณัฐกิต อนุรักษตระกูล¹
Natthakit Anuruktrakoon¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธวิธีการรับมือการวิวาท ผลการศึกษา พบว่า ปรากฏการณ์ที่ทวีความรุนแรงขึ้นในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล องค์กร หรือกลุ่มสังคมต่างๆ ความแตกต่างทางความคิดเห็นมักนำไปสู่การใช้อำนาจหรือความรุนแรงในการแก้ไขปัญา ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมควรให้ความสำคัญและแสวงหาแนวทางในการแก้ไข แม้ว่าความขัดแย้งจะเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคม แต่การเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างเหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสูญเสียและความรุนแรง พุทธวิธีซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญาความขัดแย้งอย่างสันติและสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้ง วิธีการแก้ไขปัญา และคุณสมบัติของผู้ที่มีจิตใจสงบและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ พุทธวิธีได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญาความขัดแย้ง 9 ประการ ได้แก่ การมีมุมมองที่ถูกต้อง การมีเมตตา การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม การรักษาศีล การเป็นผู้ฟังที่ดี การยอมรับคำแนะนำ การขยับหมั่นเพียร การมีสติปัญญา และการมีมิตรที่ดี ซึ่งวิธีการเหล่านี้มีรากฐานมาจากหลักธรรมสาราณียธรรมที่เน้นการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรม อย่างไรก็ตาม ในบางสถานการณ์ แม้จะพยายามแก้ไขปัญาด้วยวิธีการทั้งหมดแล้ว ความขัดแย้งอาจยังคงอยู่ได้ ในกรณีเช่นนี้ พุทธวิธีแนะนำให้รักษาความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด และระลึกถึงสภาพธรรมชาติของโลกที่เต็มไปด้วยความไม่เที่ยงแท้ การทำความเข้าใจในหลักธรรมนี้จะช่วยให้เราสามารถยอมรับสถานการณ์และรอคอยโอกาสในการแก้ไขปัญาในอนาคต

คำสำคัญ: การวิวาท, ความขัดแย้ง, พุทธวิธี

¹ ลาซาลโชติรวินครสวรรค์ / La Salle Chotiravi Nakhonsawan
Corresponding author, e-mail: natthakit.liang@gmail.com

Abstract

This qualitative study investigates Buddhist methods for addressing conflict. The research found that conflicts, whether interpersonal, inter-organizational, or between social groups, are escalating globally. Differing viewpoints often lead to the use of power or violence as means of resolution, a pressing societal issue demanding attention and innovative solutions. Although conflict is an inherent part of human interaction, it is imperative to be prepared to handle such situations effectively to prevent harm and violence. Buddhism offers a peaceful and constructive approach to conflict resolution, emphasizing understanding the root causes of conflict, developing effective resolution strategies, and cultivating qualities conducive to peaceful coexistence. Buddhism proposes nine practices for resolving conflicts: cultivating correct views, cultivating loving-kindness, practicing equanimity, observing moral precepts, attentive listening, open-mindedness, diligence, wisdom, and cultivating good friends. These practices are rooted in the concept of Saraniyadhamma, which emphasizes moral development. However, even after exhausting all peaceful means, conflicts may persist. In such instances, Buddhism advocates for neutrality, impartiality, and mindfulness of the impermanent nature of existence. Understanding these principles enables individuals to accept challenging situations and patiently await opportunities for resolution.

Keywords: Quarrels, Conflicts, Buddhist Methods

บทนำ

สังคมมนุษย์แห่งใดจะดำรงอยู่ได้มั่นคงและมีพัฒนาการต่อไปได้นั้น สังคมมนุษย์แห่งนั้นจะต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมที่แน่นอน เข้ากันได้กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และบรรดาสมาชิกทั้งหลายของสังคมแห่งนั้นสามารถปฏิบัติกิจการหรือภารกิจต่อไปได้โดยสมบูรณ์ ไม่มีเหตุขัดข้องหรือก่อให้เกิดความยุ่งยากขึ้น และการงานหรือภารกิจเหล่านั้นเป็นที่ตกลงรับรองของคนในสังคมส่วนใหญ่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนใหญ่ด้วยปัญหาสังคมจึงเป็นผลของความบกพร่องหรือภาวะขัดข้องของกระบวนการต่างๆ ของสังคมมนุษย์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551 : 160) ปัญหาสังคมโลกปัจจุบันเกิดขึ้นมากมายขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมของแต่ละสังคม สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท (1) ปัญหาสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคม และ (2) ปัญหาสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน (พิชัย ผกาทอง, 2547 : 125) สำหรับปัญหาของสังคมไทยตามรายงานดัชนีความสงบสุขโลก 2562 ประเทศไทยถูกจัดอยู่อันดับ 117 จาก 163 ประเทศ คณะเริ่มทำวิจัยท้าทายไทยสังคมไทยไร้ความรุนแรง ทำให้ในปี 2565 ลดลงมาอยู่ที่ 103 ของโลก ยิ่งกว่านั้นในปี 2556 เด็ก และเยาวชนไทยมีการทำความผิดเป็นอันดับ 1 ของกลุ่มประชาคมอาเซียน กระทั่งในปี 2561 มีตัวเลขการกลั่นแกล้ง ข่มเหง รังแกกันในโรงเรียนของนักเรียนเป็นอันดับ 2 ของโลก หรือเด็กตกเป็นเหยื่อ 6 แสนคน/ปี (สุนทวิทย์ จิตสว่าง, 2566) แสดงให้เห็นว่าการใช้ความรุนแรงเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการวิวาทมีแนวโน้มที่สูงขึ้น ถือเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขก่อนที่จะลุกลามมากไปกว่านี้

สำหรับประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 9 ได้กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ 90 และสถาบันศาสนาเป็นระบียบย่อยของสังคมไทยซึ่งมีวัดเป็นศาสนสถาน มีพระสงฆ์เป็นศาสนบุคคลที่จะทำให้พระพุทธศาสนาช่วยในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ อย่างสำคัญยิ่ง

คนไทยสมัยโบราณหันหน้าเข้าวัด ไกลชิดวัด สนุกกับวัดมาก และวัดก็ทำหน้าที่ที่สำคัญเพื่อ ชาวบ้านไม่น้อย ผูกพันมาในวิถีชีวิตปฏิบัติ (ฉวีวรรณ สุวรรณภา, 2559) มีพุทธศาสนิกชนท่านทั้งหลายจึงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และเห็นความไม่วิวาทโดยเป็นทางเกษมแล้วจงกล่าววาจาอ่อนหวานอันสมควรเสมอกันเถิด นี่เป็นคำสั่งของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (ขุ.จรียา. (ไทย) 33/122/775) คำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ย้ำเตือนว่าความวิวาทนำมาซึ่งภัยร้ายต่างๆ

ฉะนั้น จึงควรศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือปัญหาการวิวาท

1. ปัญหาการวิวาท

คำว่า วิวาท หมายถึง การทะเลาะ เช่น เด็กวิวาทกัน มักใช้เข้าคู่กับคำ ทะเลาะ เป็น ทะเลาะวิวาท (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) การทะเลาะวิวาทเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกสังคม เป็นความขัดแย้งในการมีมุมมองและความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เรื่องศาสนา ความเชื่อ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง เป็นต้น นำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อกันด้วยคำพูด การใช้กำลัง และถึงขั้นใช้อาวุธทำร้ายกัน อาจเป็นการทะเลาะระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล หรือระหว่างองค์กร สถาบัน ทำให้เกิดสถานการณ์ตึงเครียด เกิดความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจกัน ไม่มั่นใจในความปลอดภัยทั้งของตนเองและผู้อื่น เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เป็นพรรคเป็นพวก และขาดความสามัคคีปรองดอง สำหรับสังคมไทยจากผลสำรวจของซูเปอร์โพล พบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 75.9 ระบุ คนไทยวันนี้ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหามากขึ้น และร้อยละ 73.4 ระบุ สื่อโซเชียลมีเดีย ยุยง ปลุกปั่น แบ่งข้างของคนไทย สันคลอนเสาหลักของชาติมาจากนอกประเทศ ที่น่าเป็นห่วงคือ ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 69.7 ระบุ ความขัดแย้ง การใช้ความรุนแรงของคนในชาติ คือ ตัวถ่วง อดรี้ง การพัฒนาประเทศ โดยมีร้อยละ 58.5 ระบุ มีขบวนการปั่นกระแสเกลียดชัง แบ่งข้างคนไทยในประเทศ และร้อยละ 53.6 ระบุ คนไทยมีน้ำใจ โอ้อวดมอริต่อกัน ลดน้อยลง ที่น่าพิจารณาคือ เมื่อถามถึงทัศนคติต่อความขัดแย้ง แบ่งข้างของคนไทยวันนี้ พบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 91.5 ระบุความขัดแย้ง แบ่งข้าง เป็น ตัวทำลายชาติ บ้านเมืองและความสุขของประชาชน หากนำไปสู่ การแบ่งข้าง มีอคติ สร้างความเกลียดชัง ใช้ความรุนแรงบานปลาย ร้อยละ 88.2 ระบุ การผูกขาดอำนาจและผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม เป็นตัวเร่งสร้างความขัดแย้งของคนในชาติ และร้อยละ 82.4 ระบุ ความขัดแย้งทางความคิดของคนในชาติ เป็นพลังบวก สร้างสรรค์สู่การพัฒนา หากหาทางออกร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 89.5 ระบุทางออกของปัญหาขัดแย้งของคนในชาติ คือ เปิดใจพูดคุยกัน ไม่โทษกัน ยอมรับความหลากหลายและหาทางออกร่วมกัน ร้อยละ 87.6 ระบุ เปิดกว้างมีส่วนร่วม ไม่ผูกขาดแก่ความขัดแย้งของคนในชาติอยู่ที่เฉพาะกลุ่มและหน่วยงาน โดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ร้อยละ 85.5 ระบุ ใส่ใจ รับฟัง ให้ความสำคัญ เสียส่วนน้อย เสียอายุผู้ได้รับผลกระทบ ร้อยละ 64.7 ระบุ อื่น ๆ เช่น กระจายอำนาจและผลประโยชน์ให้คนตัวเล็กตัวน้อย อย่าให้องค์กรต่างชาติแทรกแซง และสกัดกั้นการผูกขาดกลุ่มทุนผลประโยชน์ ไม่เอาเปรียบประชาชนคนรากหญ้าของสังคมเป็นต้น และที่น่าเป็นห่วงคืออันดับรั้งท้ายของทางออก คือ ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 43.1 หวังพึ่งใช้ สภาผู้ทรงเกียรติเป็นทางออก แก่ความขัดแย้งของคนในชาติ (นพดล กรรณิกา, 2565)

จากประเด็นดังกล่าวทำให้เห็นว่า สังคมไทย ร้อยละ 75.9 มักจะใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาไม่ว่าด้วยกรณีใดๆ ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงปัญหาการวิวาทเป็นปัญหาที่จะต้องรับการแก้ไข เพื่อสลายความขัดแย้งก่อนจะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงที่มากขึ้นไปกว่านี้

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิวาท

ปัญหาการวิวาทข้างต้น สามารถศึกษานำไปศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ เรื่องความขัดแย้ง ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ความขัดแย้งถือเป็นเรื่องปกติของการอยู่ในสังคม ไม่ว่าสังคมจะเป็นสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมการทำงาน ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่มากขึ้น ยิ่งมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้มากยิ่งขึ้น แต่ความขัดแย้งไม่ได้ให้ผลด้านลบเสมอไป และอาจสามารถทำประโยชน์จากการเกิดความขัดแย้งนั้นได้ โดยพิจารณาจาก

ทฤษฎีการบริหารความขัดแย้งภายในองค์กร (รณรงค์ กระจ่างยศ, 2553 : 5-6) ดังต่อไปนี้ (1) แนวคิดสมัยดั้งเดิม (Traditional View) ความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดีหากหลีกเลี่ยงได้ควรหลีกเลี่ยง ผู้บริหารจะต้องกำจัดความขัดแย้งขององค์กร โดยการออกกฎระเบียบ กระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะทำให้ความขัดแย้งหมดไป (2) แนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations View) จะสนับสนุนการยอมรับความขัดแย้ง และความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์ต่อภายในองค์กรได้บ้างในบางเวลา (3) แนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) จะสนับสนุนความขัดแย้งบนรากฐานที่ว่าองค์กรที่มีความสามัคคี ความสงบสุข ความเจียบสงบ และมีความร่วมมือ หากไม่ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น จากความขัดแย้ง การให้ความร่วมมือแก่องค์กรจะกลายเป็นความเฉื่อยชาอยู่เฉย และไม่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการคิดค้นใหม่ๆ

จากทฤษฎีความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เห็นว่าการวิวาทเป็นเรื่องปกติที่จะต้องเกิดขึ้นในสังคม ฉะนั้นเราจะต้องเตรียมพร้อมที่รับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อไม่ให้เกิดการเบียดเบียนกันในที่สุด

3. พุทธวิธี

พุทธะ เป็นผู้ตรัสรู้แล้ว ผู้รู้ร้อยสี่ 4 อย่างถ่องแท้ ตามอรรถกถาท่านแบ่งเป็น 3 คือ (1) พระพุทธเจ้า ท่านผู้ตรัสรู้เองและสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม (บางทีเรียกพระสัมมาสัมพุทธะ) (2) พระปัจเจกพุทธะ ท่านผู้ตรัสรู้เองจำเพาะผู้เดียว (3) อนุพุทธะ ท่านผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า (เรียกอีกอย่างว่า สาวกพุทธะ) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), 2559 : 268) วิธีการ เป็นวิธีปฏิบัติตามหลักการเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) พุทธวิธี เป็นหลักการหรือแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้ ซึ่งแนวคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่มากมายหลายด้าน ทั้งด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตน ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ด้านการครองเรือน การปฏิบัติตนต่อบิดามารดา ด้านการประกอบอาชีพการงาน การอยู่ร่วมในสังคม การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น และถึงแม้ว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดแนวทางดังกล่าวไว้เป็นเวลานานนับพันปีมาแล้ว แต่หลักการและแนวทางดังกล่าวยังคงมีความเป็นปัจจุบัน สามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน (พัชรพล สันติศรี, 2561) ดังนั้น พุทธวิธีมีรากฐานมาจากพระปัญญาและการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบภายใน เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งอย่างสันติและสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้ง วิธีการแก้ไขปัญหา และคุณสมบัติของผู้ที่มีจิตใจสงบและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ

4. สาระตถะจากคำสอนที่เกี่ยวกับการวิวาท

คำสอนทางพระพุทธศาสนาถูกรวบรวมขึ้นไว้ในไตรปิฎก หรือ ปิฎก 3 ปิฎก แปลว่า กระจาด ตะกร้า กระจบ หรือตำรา 3 ประมวลแห่งคัมภีร์ที่รวบรวมพระธรรมวินัย 3 หมวด หรือ 3 ชุด คือ (1) วินัยปิฎก หมายถึง หมวดพระวินัย ประมวลสิกขาบท สำหรับภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ที่เกี่ยวกับการวิวาท (2) สุตตันตปิฎก หมายถึง หมวดพระสูตร ประมวลพระธรรมเทศนา คำบรรยายธรรมและเรื่องเล่าต่างๆ อันยังเยื้องตามบุคคลและโอกาส (3) อภิธรรมปิฎก หมายถึง หมวดอภิธรรม ประมวลหลักธรรมและคำอธิบายในรูปหลักวิชาล้วนๆ ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และบุคคล ซึ่งคำสอนที่เกี่ยวกับการวิวาทปรากฏใน 2 คัมภีร์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ข้อมูลจากพระวินัยปิฎก กลุ่ม 2 ข้อมูลจากพระสุตตันตปิฎก

4.1 ข้อมูลจากพระวินัยปิฎก ปรากฏในโกสัมพิกขันธกะ โกสัมพิกวิวาทกถา ว่าด้วยเรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพเทสะวิวาทกัน (วิ.ม. (ไทย) 5/451-478/333-374) ความว่า ภิกษุทะเลาะวิวาทกันเพราะมีความเห็นว่าเป็นอาบัติ/ไม่เป็นอาบัติ เกิดเหตุทำให้พระภิกษุแตกความสามัคคี พระพุทธเจ้ากล่าวเตือนหลายครั้งก็ไม่เป็นผล และทรงแสดงเหตุ 18 ประการของการแตกแยก

4.2 ข้อมูลจากพระสูตรต้นตอปรากฏในหลายพระสูตร ดังนี้

วิเวกสูตร ว่าด้วยเหตุให้เกิดวิเวกขึ้นในสงฆ์ (อง.ทสก. (ไทย) 24/41/93) คือ (1) แสดงธรรมว่า เป็นธรรม (2) แสดงธรรมว่า เป็นอธรรม (3) แสดงสิ่งมิใช่วินัยว่า เป็นวินัย (4) แสดงวินัยว่า มิใช่วินัย (5) แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ ภาสิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ตถาคตได้ภาสิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า ตถาคตไม่ได้ ภาสิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ (6) แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภาสิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า ตถาคตไม่ได้ ภาสิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ (7) แสดงจริยวัตรที่ตถาคตไม่ได้ประพจน์มาว่าตถาคตได้ประพจน์มา (8) แสดงจริยวัตรที่ ตถาคตประพจน์มาว่าตถาคตไม่ได้ประพจน์มา (9) แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่าตถาคตได้บัญญัติไว้ (10) แสดง สิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ (11) แสดงอนาปัตติว่าเป็นอนาปัตติ (12) แสดงอนาปัตติว่าเป็นอนาปัตติ (13) แสดงอนาปัตติว่าเป็นอนาปัตติ (14) แสดงอนาปัตติว่าเป็นอนาปัตติ (15) แสดงอนาปัตติที่มีส่วนเหลือว่าเป็นอนาปัตติที่ ไม่มีส่วนเหลือ (16) แสดงอนาปัตติที่ไม่มีส่วนเหลือว่าเป็นอนาปัตติที่มีส่วนเหลือ (17) แสดงอนาปัตติชั่วหยาบว่าเป็นอนาปัตติไม่ชั่ว หยาบ (18) แสดงอนาปัตติไม่ชั่วหยาบว่าเป็นอนาปัตติชั่วหยาบ และทรงแสดงเพิ่มเติมอีก 2 ข้อ ในทุติยวิเวกสูตร ว่าด้วย มูลเหตุแห่งวิเวก สูตรที่ 2 (อง.ทสก. (ไทย) 24/43/95) คือ (1) แสดงอนาปัตติที่ทำได้ว่า เป็นอนาปัตติที่ทำได้ (2) แสดงอนาปัตติที่ทำได้ว่า เป็นอนาปัตติที่ทำได้ และทรงบอกกล่าวกับพุทธบริษัทว่าต้องปฏิบัติต่อกิเลสที่ทะเลาะ วิเวกเหมือนเดิม เคยให้ทาน ให้เสนาสนะ จัดเสนาสนะ แบ่งอาวาส ก็ทำให้เท่ากัน หากแต่เมื่อฟังธรรมให้เชื่อถือเฉพาะ ฝ่ายธรรมว่าที่เท่านั้น ทรงแสดงวิธีทำสังฆสามัคคีและกรรมมาจาที่พระภิกษุจะต้องมาประชุมพร้อมกันทุกรูป เพื่อยุติ การทะเลาะวิวาท แสดงถึงปัญหาการวิวาท สาเหตุของการวิวาท และการแก้ปัญหาการวิวาท

มหาทุกขขันธสูตร ว่าด้วยกองทุกข์สูตรใหญ่ (ม.ม. (ไทย) 12/168/169) จุฬทุกขขันธสูตร ว่าด้วยกองทุกข์ สูตรเล็ก (ม.ม. (ไทย) 12/178/180) ความว่า การที่พระราชาทรงวิวาทกับพระราชาก็ได้ กษัตริย์วิวาทกับกษัตริย์ก็ได้ พราหมณ์วิวาทกับพราหมณ์ก็ได้ คหบดีวิวาทกับคหบดีก็ได้ มารดาวิวาทกับบุตรก็ได้ บุตรวิวาทกับมารดาได้ บิดา วิวาทกับบุตรได้ บุตรวิวาทกับบิดาได้ พี่ชายน้องชายวิวาทกับพี่ชายน้องชายก็ได้ พี่ชายน้องชายวิวาทกับพี่สาว น้องสาวก็ได้ พี่สาวน้องสาววิวาทกับพี่ชายน้องชายก็ได้ สหายวิวาทกับสหายก็ได้ ชนเหล่านั้นก่อการทะเลาะ ก่อการ แก่งแย่ง และก่อการวิวาทกันในที่นั้น ทำร้ายกันและกันด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศัสตรา บ้าง ชนเหล่านั้นจึงเข้าถึงความตายบ้าง ทุกข์ปางตายบ้าง เพราะกามเป็นเหตุ เพราะกามเป็นต้นเหตุ เพราะกามเป็น เหตุเกิด เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลาย ชื่อว่าเป็นโทษแห่งกาม กามในที่นี้หมายถึง กามคุณ 5 ประการ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

โกสัมพียสูตร ว่าด้วยภิกษุชาวเมืองโกสัมพียวิวาทกัน (ม.ม. (ไทย) 12/492/531-532) ความว่า พวกภิกษุใน กรุงโกสัมพียต่างบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน ใช้หอกคือปากทิ่มแทงกันอยู่ ไม่ทำความเข้าใจกัน ไม่ทำความเข้าใจกัน พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงสาราณียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน 6 ประการ คือ (1) ตั้งมั่นเมตตา ภายกรรม (2) ตั้งมั่นเมตตาจารกรรม (3) ตั้งมั่นเมตตาตามโนกรรม (4) บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วย ธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุจริตแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล (5) เป็นผู้มิใช่คนไม่ขาด ไม่ทะเลาะ ไม่ต่าง ไม่พริ้ว เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตมทาและทมิฬครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อน พรหมจรรย์ทั้งหลาย (6) เป็นผู้มิทมิฬโดยทมิฬอันประเสริฐ เป็นนิยานิกธรรม (ธรรมที่ตัดมูลรากแห่งวิภวาท ทำนิพพาน ให้เป็นอารมณ์ แล้วนำสัตว์ออกจากวิภวาท) เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย โดยธรรม 6 ประการนี้ต้องกระทำทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน แสดงถึงปัญหาการวิวาท การแก้ปัญหาวิวาท และวิธีการแก้ปัญหาวิวาท

ทีฆนขสูตร ว่าด้วยปริพาชกชื่อทีฆนขะ (ม.ม. (ไทย) 13/201-206/239-244) ความว่า ทิฏฐิเป็นเหตุให้เกิด วิวาท เนื่องจากความเห็นที่มีแต่ความยึดมั่น ยืนยันทุ่มเถียงกัน เมื่อมีการทุ่มเถียงกัน ก็จะมีการทำลายกัน เมื่อมีการ ทำลายกัน ก็จะมีการเบียดเบียนกัน แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

สามคามสูตร ว่าด้วยเหตุการณ์ในหมู่บ้านสามคาม (ม.อ. (ไทย) 14/44-45/53-54) วิเวกสูตร ว่าด้วย มูลเหตุแห่งวิวาท (อง.ฉก. (ไทย) 22/36/484-485) ความว่า มูลเหตุแห่งการวิวาท 6 ประการ คือ (1) เป็นผู้มักโกรธ

มีความผูกโกรธ (2) เป็นผู้ลบหลู่ เป็นผู้ตีเสมอ (3) เป็นผู้ริษยา มีความตระหนี่ (4) เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา (5) เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว เป็นมิฉฉาภิภู (6) เป็นผู้ยึดมั่นทิฐิของตน มีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ยาก แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

สมจิตตวรรค เหตุปัจจัยแห่งการวิวาท (อง.เอกก. (ไทย) 20/38/82-83) ความว่า หากเป็นผู้ที่มีใช้ภิกษุจะวิวาทกัน เพราะความยึดมั่นกามราคะ ตกอยู่ในอำนาจกามราคะ กำหนดยินดีในกามราคะ ถูกกามราคะกลุ้มรุม และถูกกามราคะครอบงำเป็นเหตุ ส่วนผู้ที่เป็นภิกษุจะวิวาทกัน เพราะเพราะความยึดมั่นทิฐิราคะ ตกอยู่ในอำนาจทิฐิราคะ กำหนดยินดีในทิฐิราคะ ถูกทิฐิราคะกลุ้มรุม และถูกทิฐิราคะครอบงำเป็นเหตุ แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

ภณชนสูตร ว่าด้วยเหตุแห่งความบาดหมาง (อง.ติก. (ไทย) 20/125/371-372) ความว่า การคลุกคลีอยู่ด้วยธรรม 3 ประการ คือ (1) กามวิตก ความตรึกในทางกาม (2) พยาบาทวิตก ความตรึกในทางพยาบาท (3) วิหิงสาวิตก ความตรึกในทางเบียดเบียน ทำให้เกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

ภณชนการกสูตร ว่าด้วยโทษแห่งการทำความบาดหมาง (อง.ปญจก. (ไทย) 22/212/354-355) ความว่า ภิกษุผู้ทำความบาดหมาง ทะเลาะ วิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยาในสงฆ์ มีโทษ 5 ประการ คือ (1) ไม่บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ (2) เสื่อมจากธรรมที่ได้บรรลุแล้ว (3) กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉ่อนไป (4) หลงลืมสติมรณภาพ (5) หลังจากมรณภาพแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แสดงถึงปัญหาการวิวาท

ทุเตยยสูตร ว่าด้วยคุณสมบัติของทูต (ส.ม. (ไทย) 23/16/242) ความว่า ธรรม 8 ประการ ควรทำหน้าที่ทูต คือ (1) รู้จักฟัง (2) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ (3) ใฝ่ศึกษา (4) ทรงจำได้ดี (5) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด หมายถึง เป็นผู้รู้ความหมายของสิ่งที่ประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ (6) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ (7) ฉลาดในสิ่งที่ประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ (8) ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท แสดงถึงคุณสมบัติของผู้ที่ไม่มีการวิวาท

ต้นหามูลกสูตร ว่าด้วยต้นหามูลธรรม (อง.นวก. (ไทย) 23/23/480-481) ความว่า ธรรมมีต้นหามูลเหตุ 9 ประการ คือ (1) เพราะอาศัยต้นหา การแสวงหาจึงเกิดขึ้น (2) เพราะอาศัยการแสวงหา การได้จึงเกิดขึ้น (3) เพราะอาศัยการได้ การวินิจฉัย (วินิจฉัยถึงสิ่งที่น่าปรารถนาและสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา วินิจฉัยถึงสิ่งที่ดีและไม่ดีด้วยวิตกทั้งนั้นว่า สิ่งนี้มีแก่เรา สิ่งนี้มีแก่ผู้อื่น เราใช้สิ่งนี้ เรารดเว้นสิ่งนี้) จึงเกิดขึ้น (4) เพราะอาศัยการวินิจฉัย ฉันทราคะ (ราคะที่มีกำลังอ่อน ไม่ใช่ราคะที่มีกำลังกล้า เกิดขึ้นเมื่อถูกอกุศลวิตกครอบงำ) จึงเกิดขึ้น (5) เพราะอาศัยฉันทราคะ ความหลงใหลจึงเกิดขึ้น (6) เพราะอาศัยความหลงใหล ความหวงแหนจึงเกิดขึ้น (7) เพราะอาศัยความหวงแหน ความตระหนี่จึงเกิดขึ้น (8) เพราะอาศัยความตระหนี่ การรักษาจึงเกิดขึ้น (9) เพราะอาศัยการรักษา บาปอกุศลธรรมหลายประการ คือ การถือ ท่อนไม้ การถือศีลตรา การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท การพูดขึ้นมึง กู การพูดส่อเสียด การพูดเท็จ จึงเกิดขึ้น แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

ภณชนสูตร ว่าด้วยภิกษุเกิดความบาดหมางกัน (อง.ทสก. (ไทย) 24/50/106-109) ความว่า สาธารณธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน 10 ประการ คือ (1) เป็นผู้มืศีล สำรวมด้วยการสำวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย (2) เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมมสุตะ เป็นผู้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฐิ (3) เป็นผู้มืมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี (4) เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ (5) เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง และงานต่ำของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ (6) เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟัง และผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในภิกขธรรม ในภิกขวินัย (7) เป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ (8) เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได (9) เป็นผู้มืสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำและคำที่พูดแม่นยำได้ (10) เป็นผู้มืปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึง

ความสันทุกขโดยชอบ ธรรมเหล่านี้ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน แสดงถึงการแก้ปัญหาวิวาท และวิธีการแก้ปัญหาวิวาท

มาคันทิยสูตร ว่าด้วยมาคันทิยพราหมณ์ (ขุ.สุ. (ไทย) 25/849/704) ความว่า ผู้ใดสำคัญว่า เราเสมอเขา เลิศกว่าเขา หรือด้อยกว่าเขา ผู้นั้นพึงต้องวิวาทกันด้วยความถือตัวนั้น แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

กลหวิวาทสูตร ว่าด้วยการทะเลาะวิวาท (ขุ.สุ. (ไทย) 25/869-870/708) ความว่า การทะเลาะ การวิวาท ความคร่ำครวญ ความเศร้าโศก ความตระหนี่ ความถือตัว ความดูหมิ่น และวาจาเสื่อมเสีย มีมาจากสิ่งเป็นที่รัก มีความหมาย 2 อย่าง คือ (1) สัตว์ หมายถึงมารดา บิดา พี่ น้อง บุตร ธิดา เป็นต้น (2) สังขาร หมายถึงรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่ชอบใจ การทะเลาะ การวิวาท ประกอบในความตระหนี่ มีมาจากสิ่งเป็นที่รัก เมื่อการวิวาทเกิดขึ้นแล้ว ก็มีวาจาเสื่อมเสียเกิดขึ้น แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

จูฬวิยหสูตร ว่าด้วยการวิวาทกันเพราะทิฏฐิสูตรเล็ก (ขุ.สุ. (ไทย) 25/885-886/713) การยึดถืออยู่เฉพาะทิฏฐิของตนๆ ถือแล้วก็อ้างตัวว่า เป็นคนฉลาด พูดกันไปต่างๆ ว่า บุคคลใดรู้อย่างนี้ บุคคลนั้นชื่อว่า รู้ธรรมแล้ว บุคคลใดคัดค้านธรรมนี้ บุคคลนั้นชื่อว่า ยังไม่สำเร็จกิจ สมณพราหมณ์เหล่านั้นถืออย่างนี้ แล้วก็พากันวิวาท แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

มหาวิยหสูตร 1 ว่าด้วยการวิวาทกันเพราะทิฏฐิสูตรใหญ่ (ขุ.สุ. (ไทย) 25/919/721) ความว่า เมื่อคนทั้งหลายเกิดวิวาทกันแล้ว ก็ไม่เข้าไปเป็นฝักเป็นฝ่าย เมื่อคนทั้งหลายไม่สงบ มุนีนั้นเป็นผู้สงบ วางเฉย ไม่ถือมั่น แสดงถึงวิธีการแก้ปัญหาวิวาท

กัสสปมันทียชาดก ว่าด้วยกัศสปมันทียะ (ขุ.ชา.จตุกก. (ไทย) 27/46/166) ความว่า แม้ถ้าบัณฑิตทั้งหลายวิวาทกันก็ประสานกันได้โดยเร็ว ส่วนคนพาลแตกกันเหมือนภษะดิน พวกเขาระงับเรวกันไม่ได้เลย แสดงถึงการแก้ปัญหาวิวาท

ปรมัฏฐกสูตรตนิทเทส อธิบายปรมัฏฐกสูตร ว่าด้วยผู้ยึดถืออยู่ในทิฏฐิ (ขุ.ม. (ไทย) 29/31 /123-125) ความว่า สัตว์เกิดผู้ยึดถือในทิฏฐิทั้งหลายว่า ยอดเยี่ยมย่อมทำทิฏฐิใดให้ยิ่งใหญ่ในโลก กล่าวทิฏฐิอื่นทุกอย่าง นอกจากทิฏฐิ นั้นว่า เลว เพราะฉะนั้น สัตว์เกิดนั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิวาทไปได้ การวิวาท ได้แก่ การทะเลาะเพราะทิฏฐิ การบาดหมางเพราะทิฏฐิ การแก่งแย่งเพราะทิฏฐิ การวิวาทเพราะทิฏฐิ การมุ่งร้ายกันเพราะทิฏฐิ แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

สุรสุตตนิทเทส อธิบายปฐสูตร ว่าด้วยปริพาชกชื่อว่าปฐระ (ขุ.ม. (ไทย) 29/63/203) ความว่า ความยินดีและความยินร้าย มีอยู่ในการวิวาทเหล่านี้ อธิบายว่า มีชนะมีแพ้ มีลามมีเสื่อมลาม มียศมีเสื่อมยศ มีนินทา มีสรรเสริญ มีสุขมีทุกข์ มีโสมนัสมีโทมนัส มีอภีธรรมณ์มีอนิภีธรรมณ์ มีปลอดโปร่งมีกระทบกระทั่ง มีความยินดีมีความยินร้าย ใจยินดีเพราะชนะ ใจยินร้ายเพราะพ่ายแพ้ ใจยินดีเพราะได้ลาม ใจยินร้ายเพราะเสื่อมลาม ใจยินดีเพราะได้ยศ ใจยินร้ายเพราะเสื่อมยศ ใจยินดีเพราะสรรเสริญ ใจยินร้ายเพราะนินทา ใจยินดีเพราะความสุข ใจยินร้ายเพราะความทุกข์ ใจยินดีเพราะโสมนัส ใจยินร้ายเพราะโทมนัส ใจยินดีเพราะเฟื่องฟู ใจยินร้ายเพราะตกอับ รวมความว่า ความยินดีและความยินร้าย มีอยู่ในการวิวาทเหล่านี้ แสดงถึงสาเหตุของการวิวาท

พุทธานุภาพ พระประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า (ขุ.อป. (ไทย) 32/79/12) ความว่า ท่านทั้งหลาย จงเห็นการวิวาทกันเป็นสิ่งที่น่ากลัว แต่จงเห็นการไม่วิวาทกันเป็นสิ่งปลอดภัย จงสมัคสมานสามัคคีกัน พุดจาไฟเพราะกันเกิด นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า แสดงถึงปัญหาของการวิวาท

จากกรณีศึกษาคำสอนที่เกี่ยวกับการวิวาท ทำให้เห็นถึงแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เริ่มตั้งแต่ปัญหาการวิวาท เหตุของการวิวาท การแก้ปัญหาการวิวาท และวิธีการแก้ปัญหาการวิวาท รวมถึงแสดงคุณสมบัติของผู้ที่ไม่มีการวิวาท

5. การระงับเหตุแห่งการวิวาทของพุทธองค์

สารัตถะจากคำสอนที่เกี่ยวกับการวิวาท ที่แสดงถึงปัญหาการวิวาท เหตุของการวิวาท การแก้ปัญหาการวิวาท และวิธีการแก้ปัญหาการวิวาท สามารถเขียนเป็นตารางการระงับเหตุแห่งการวิวาทของพุทธองค์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการระงับเหตุแห่งการวิวาทของพุทธองค์

ปัญหาการวิวาท	เหตุของการวิวาท	การแก้ปัญหการวิวาท	วิธีการแก้ปัญหการวิวาท
ความน่ากลัว	ความยินดีและความยิน	การระงับเวรแบบบัณฑิต	ความสงบ เป็นกลาง
ไม่บรรลุลุธรรม	ร้าย, โกรธ, ลบหลู่บุญคุณ,	เป็นที่รัก	สาราณียธรรม 6
เสื่อมจากธรรม	ริษยา ตระหนี่, โอ้อวด,	เป็นที่เคารพ	สาราณียธรรม 10
ชื่อเสียงไม่ดี	มิจฉาทิฐิ, กามคุณ 5,	ความสงเคราะห์กัน ความไม่	
หลงลืมสติ	ความยึดถือในทิฐิ, สิ่งอัน	วิวาทกัน	
เกิดในอบาย	เป็นที่รัก, ความสำคัญตัว,	ความสามัคคีกัน	
การแตกแยก	ตณหา, ความวิตก, กาม	ความเป็นอันเดียวกัน	
	ราคะ		

จากตารางที่ 1 แสดงการระงับเหตุแห่งการวิวาทของพุทธองค์ พบว่า (1) ปัญหาการวิวาท ประกอบด้วย การแตกแยกในหมู่คณะ ไม่บรรลุลุธรรม เสื่อมจากธรรม ชื่อเสียงไม่ดี หลงลืมสติ เกิดในอบาย (2) สาเหตุของการวิวาท ประกอบด้วย ตณหา กาม ความยึดถือ ความเห็นผิด (3) การแก้ปัญหการวิวาท ประกอบด้วย ความไม่วิวาทกัน ความสงเคราะห์กัน ความสามัคคีกัน ความเป็นอันเดียวกัน การเป็นที่รัก การเป็นที่เคารพ (4) วิธีการแก้ปัญหการวิวาท ประกอบด้วย สาราณียธรรม 6 ได้แก่ ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม ตั้งมั่นเมตตาโมกกรรม บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลากทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุตมแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีล เป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตณหา และทิฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย เป็นผู้มีทิฐิโดยทิฐิอันประเสริฐ และสาราณียธรรม 10 ได้แก่ เป็นผู้มีศีล เป็นพหูสูต เป็นผู้มีมิตติ เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้ขยัน เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นผู้มีปัญญา นอกจากนี้หากไม่สามารถยุติปัญหาการวิวาทได้ให้ใช้ความสงบ วางใจ เป็นกลาง

6. พุทธวิธีการรับมือการวิวาท

ปัญหาการวิวาทเป็นเรื่องปกติภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในอดีต ปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์ หรือบรรพชิต ย่อมจะต้องประสบพบเจอกับปัญหานี้ เพราะเมื่อใดก็ตามเกิดการรวมตัวตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเป็นชุมชน สังคม องค์กร ประเทศชาติ ย่อมจะต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาวิธีการของพระพุทธเจ้าในการแก้ปัญหการวิวาท สามารถนำมาปรับประยุกต์เป็นพุทธวิธีการรับมือการวิวาทได้ ดังนี้

1. การมีมุมมองที่ถูกต้อง เป็นพื้นฐานเบื้องต้นจะต้องเป็นความเห็นที่ปราศจากการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางศาสนา ตรงตามความเป็นจริง มีรากฐานความคิดมาจากสาราณียธรรมข้อ เป็นผู้ที่มีทิฐิโดยทิฐิอันประเสริฐ

2. การมีเมตตา เป็นสิ่งที่คอยกำกับอยู่ในจิตใจ ไม่ว่าจะสื่อสารออกมาทางใดก็ตาม เช่น ทางกาย ทางวาจา เป็นต้น มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ มีรากฐานความคิดมาจากสาราณียธรรมข้อ ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม ตั้งมั่นเมตตาโมกกรรม

3. การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เป็นที่ควบคุมจิตใจไม่ให้เกิดความละโมภ การแบ่งส่วนปันส่วนที่ชัดเจน ยุติธรรม พอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ มีรากฐานความคิดมาจากสาราณียธรรมข้อ บริโภคโดยไม่แบ่งแยก เป็นผู้สันโดษ

4. การรักษาศีล เป็นการควบคุมความประพฤติให้อยู่ในกรอบ ระเบียบวินัย กติกาทางสังคม มีรากฐานความคิดมาจากสาราณียธรรมข้อ เป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย

5. การเป็นผู้ฟังที่ดี เป็นการแสวงหาความรู้ต่างๆ เข้ามาด้วยการฟัง การดู การสนทนา ที่ก่อให้เกิดกับการดำเนินชีวิต มีรากฐานความคิดมาจากสาราณียธรรมข้อ เป็นพหูสูต

6. การยอมรับคำแนะนำ เป็นการอ่อนน้อมถ่อมตน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีรากฐานความคิดมาจากสราณียธรรมข้อ เป็นผู้ว่าง่าย

7. การขยันหมั่นเพียร อดทน เป็นการสร้างความหนักแน่นที่จะฝ่าฟันอุปสรรคนานับประการด้วยความมุ่งมั่น มีรากฐานความคิดมาจากสราณียธรรมข้อ เป็นผู้ขยัน เป็นผู้ปรารถนาความเพียร

8. การมีสติปัญญา เป็นการเป็นผู้ความระลึกรู้อยู่ในปัจจุบัน สามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้ มีรากฐานความคิดมาจากสราณียธรรมข้อ เป็นผู้มีสติ เป็นผู้แก้ปัญหา

9. การมีมิตรที่ดี เป็นมีเพื่อน ผู้แนะนำ คอยสนับสนุนคำจูงกันไปในทางที่ถูกต้อง มีรากฐานความคิดมาจากสราณียธรรมข้อ เป็นผู้มีมิตรดี

หากได้กระทำอย่างสุดความสามารถด้วยวิธีการต่างๆ แล้วไม่สามารถแก้ปัญหาการวิวาทได้ ให้วางใจเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ระลึกถึงความเป็นไปของสัตว์โลก แม้พระพุทธเจ้ายังไม่สามารถหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที เพราะบางอย่างเมื่อมีเหตุมีปัจจัยสมบูรณ์พร้อม เมื่อนั้นสถานการณ์ก็จะคลี่คลาย แล้วจึงนำพุทธวิธีมาเยี่ยวยาฟื้นฟูให้เกิดความสงเคราะห์กัน ความสามัคคีกัน ความเป็นอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

สาเหตุแห่งการวิวาท มาจาก ตัณหา หรืออาจกล่าวได้ว่า การยึดถือในความคิด (ทิฐิ) และการหลงยึดติดในกามคุณ (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส) นำไปสู่การบาดหมาง การทะเลาะ การวิวาท การทำร้ายกัน ซึ่งเมื่อปัญหาการวิวาทเกิดขึ้น ควรที่จะแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความไม่วิวาทกัน ความสงเคราะห์กัน ความสามัคคีกัน ความเป็นอันเดียวกัน ด้วยวิธีการคือ การมีมุมมองที่ถูกต้อง การมีเมตตา การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม การรักษาศีล การเป็นผู้ฟังที่ดี การยอมรับคำแนะนำ การขยันหมั่นเพียร การมีสติปัญญา และการมีมิตรที่ดี การปฏิบัติด้วย 9 วิธีการนี้ย่อมเป็นส่วนช่วยในการรับมือการวิวาท สำหรับคุณสมบัติของผู้ที่ไม่มีการวิวาทพระพุทธเจ้าได้ถือว่าผู้ที่ไม่ก่อความวิวาทเหมาะสมที่จะเป็นทูต นักสื่อสาร นักถ่ายทอด ด้วยประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงการจะเป็นนักสื่อสารที่ดีจะต้องไม่ก่อความวิวาทแก่ใคร ดังแผนภาพที่ 1

(<https://www.canva.com/>)

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

สรุป

คำว่าวิวาท ทะเลาะ ชัดแจ้ง ล้วนเป็นคำที่มีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน ในสังคมไทยมักจะใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาไม่ว่าด้วยกรณีใดๆ ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงปัญหาการวิวาทเป็นปัญหาที่จะต้องรับการแก้ไข ทฤษฎีความขัดแย้งถือว่าการวิวาทเป็นเรื่องปกติที่จะต้องเกิดขึ้นในสังคม เราจึงจะต้องเตรียมพร้อมที่รับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อคลายความขัดแย้งก่อนจะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงที่มากขึ้นไปกว่านี้ ไม่ให้เกิดการเบียดเบียนกันในที่สุด

สำหรับพุทธวิธีเป็นหลักการในคำสอนทางพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำมาใช้ได้เหมาะสมกับปัจจุบัน สามารถศึกษาคำสอนที่เกี่ยวกับการวิวาท ทำให้เห็นถึงแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เริ่มตั้งแต่ปัญหาการวิวาท เหตุของการวิวาท การแก้ปัญหาการวิวาท และวิธีการแก้ปัญหาการวิวาท รวมถึงแสดงคุณสมบัติของผู้ที่ไม่มีการวิวาท โดยสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมปัจจุบันด้วย 9 วิธีการ เริ่มตั้งแต่การมีมุมมองที่ถูกต้อง การมีเมตตา การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม การรักษาศีล การเป็นผู้ฟังที่ดี การยอมรับคำแนะนำ การขยันทนเพียร การมีสติปัญญา และการมีมิตรที่ดี การปฏิบัติด้วย 9 วิธีการนี้ย่อมเป็นส่วนช่วยในการรับมือการวิวาทมีรากฐานความคิดมาจากสสารนิยมธรรม หากได้กระทำอย่างสุดความสามารถแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาการวิวาทได้ ให้วางใจเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ระลึกถึงความเป็นไปของสัตว์โลก แม้พระพุทธเจ้ายังไม่สามารถหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที เพราะบางอย่างเมื่อมีเหตุมีปัจจัยสมบูรณ์พร้อม เมื่อนั้นสถานการณ์ก็จะคลี่คลาย แล้วจึงนำพุทธวิธีมาเยี่ยวยาฟื้นฟูให้เกิดความสงเคราะห์กัน ความสามัคคีกัน ความเป็นอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ สุวรรณภา. (2559). บทความวิชาการ. พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.mcu.ac.th/article/detail/405>. {10 ธันวาคม 2566}
- นพดล กรรณิกา. (2565). ไทยโพสต์. ซูเปอร์โพล ชี้คนไทยใช้ความรุนแรงแก้ปัญหามากขึ้น เกิดความขัดแย้ง แบ่งขั้ว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thaipost.net/general-news/178259/>. {10 ธันวาคม 2566}
- พัชรพล สันติศรี. (2561). พุทธวิธีกับการบริหารการศึกษา. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ). 11(1), 1260-1270.
- พิชัย ผกาทอง. (2547). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รณรงค์ กระจำยศ. (2553). ความขัดแย้ง และสาเหตุความขัดแย้งระหว่างบุคลากรภายในองค์กร รับเหมางานก่อสร้างที่ทำให้ส่งผลกระทบต่อความล่าช้าของงาน. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตพญาไท.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร : การศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. วิธีการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://dictionary.orst.go.th/>. {10 ธันวาคม 2566}
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. วิวาท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://dictionary.orst.go.th/>. {10 ธันวาคม 2566}
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2566). ไทยรัฐออนไลน์. ไทยติดท็อปเทนของโลก ใช้ความรุนแรงในสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thairath.co.th/news/local/2709551>. {10 ธันวาคม 2566}